

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Çokkültürlü Eğitimin Yansımaları

2018 Social Studies Curriculum Reflections of Multicultural Education

Ülkü ULUKAYA ÖTELEŞ*

Öz: Bu çalışmanın amacı; 2018 sosyal bilgiler öğretim programında çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumunu ortaya koymaktır. Araştırmanın verilerinin toplanmasında nitel araştırma yöntemlerinde doküman incelemesi kullanılmıştır. Bu doğrultuda 2017 yılında yayımlanıp 2018 yılında revize edilen sosyal bilgiler öğretim programı incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular 2018 sosyal bilgiler öğretim programının amaç, öğrenme alanı, kazanım, değer ve beceri boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yansımalarının olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra programın 1962, 1968, 1988, 1993 ve 1998 programlarına kıyasla çokkültürlü eğitimin ilkelerine daha uygun olduğu görülmektedir. Fakat amaç, kazanım ve beceri boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumunun 2005 programın gerisinde kaldığı değer boyunda ise her iki programın eşit oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, çokkültürlü eğitim, doküman incelemesi

Abstract: The purpose of this study is; The 2018 social studies curriculum is to reveal the status of multicultural education understanding. Document review was used in qualitative research methods to collect the data of the research. Accordingly, the social information teaching program, which was published in 2017 and revised in 2018, has been examined. The findings from the study show that the 2018 social studies curriculum has reflections of multicultural education in the field of purpose, learning, gain, value and skill. In addition, the program is seen to be more in line with the principles of multicultural education than the programs of 1962, 1968, 1988, 1993 and 1998. However, it was determined that both programs were equal in value, where the status of multicultural education in terms of purpose, gain and skill was behind the 2005 program.

Keywords: Social studies, multicultural education, document review

Giriş

Kültür, bir toplumun yüzyıllar boyunca ürettiği maddi ve manevi bütün öğeleri kapsayan geniş bir olgudur. Dolayısıyla ne kadar toplum varsa o kadar da kültür vardır. Toplumlari birbirinden ayırt etmeyi sağlayan kültürler, yüzyıllar boyunca birbirleriyle temas halinde olsa da bu temaslar ve kültürlerin birbiri ile yan yana gelme süreci, tarihin hiçbir döneminde günümüzdeki kadar yoğun ve sürekli olmamıştır. Küreselleşmenin yaratmış olduğu bu durum günümüzde kültürlerin birbirleri ile daha sık temas etmesine ve yan yana yaşamasına neden olmaktadır. Küreselleşme, dünyanın artık birbiriyle bağlantılı tek bir yer olduğuna ve bütünleşmiş bir dünya fikrine vurgu yapmaktadır. Günlük yaşam pratiklerinden uluslarüstü ekonomik, siyasi ve kültürel yapılara kadar tüm yaşamı etkileyen küreselleşme etki gücü giderek artan bir olgudur. Bu olgu coğrafi sınırların ve coğrafi uzaklık duygusunun anlamını yitirmesine, zamansal sınırlılıkların nispeten ortadan kalkmasına (Kurttaş, 2018, s. 153), insanların dünya üzerinde daha kolay ve daha sık bir şekilde hareket etmelerine yol açmaktadır. Bu durum ise çokkültürlü toplumlari meydana getirmektedir.

Çokkültürlü toplum, bir devletin yapısında iki ya da daha fazla kültürel topluluğu barındırması olarak ifade edilebilir. Çokkültürlü yapıya toplumlar iki yoldan birini seçerek cevap vermektedir. Birinci yolu seçenler, farklı kültürel yapıları memnuniyetle karşılamakta ve saygı

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Muş-Türkiye, ORCID: 0000-0002-5780-2034, e-posta: u.ulukaya@alparslan.edu.tr

duymakta, bu yol çokkültürlü anlayışı yansıtmaktadır. İkinci yolu seçenler, farklı kültürlerin varlığını kabul etmemekte ve onları devlet için tehdit olarak algılamaktadır. Bu yol ise asimilasyon yaklaşımını yansıtmaktadır. Asimilasyon yaklaşımı, etnik unsurların yaşadığı devletin kültürünü benimsemesi ve diğer kültürlerin baskın olan bu kültür potasında eritilmesini savunmaktadır. Fakat çokkültürlü anlayışı benimseyenler, farklı kültürlerin varlığını bir zenginlik olarak kabul etmekte ve yaşatılması gerektiğini savunmaktadır (Parekh, 1999). Yılmaz da (2011) toplumların çokkültürlü yapıya verdiği cevapları üç model üzerinden açıklamıştır. Bu modeller: Erime Kazanı, Mozaik ve Ebru'dur. Erime Kazanı modelinde, toplumu meydana getiren farklı kültürlerin renkleri (dil, din, etnik köken vs. farklılıklar) kaybolur; baskın kültür, bu kültürleri bastırmaya, dışlamaya, asimile etmeye çalışır ve "Bizden biri olmak istiyorsan, bizim gibi olmak zorundasın!" söylemini benimser. Mozaik modelde, farklı kültürler birlikte yaşar fakat kaynaşmaz, her an kültürler arası çatışma yaşanabilir. Ebru modelinde ise, farklı kültürler iç içe yaşar ve kaynaşır. Hiçbir kültürün diğerine üstünlüğü söz konusu değildir. Ebru modelinin, çokkültürlü anlayışı temsil ettiği ve aynı toplum içinde farklı kültürlerin meşruiyetini kabul etme, onlara saygı duyup kültürlerini yaşatmaya imkân tanıma özelliklerini bünyesinde muhteva ettiği söylenebilir. Mevcut anlayışın eğitime yansımaları ifade eden çokkültürlü eğitim ise; bireylere dilin, dinin, ırkın, cinsiyetin ve etnik kökenin toplum içerisinde bir ayrışma sebebi değil aksine farklılıklarda "bir olma, biz olma" olduğunu öğretme olarak tanımlanabilir. Gay (2004) çalışmasında çokkültürlü eğitimi, farklı etnik kökenden öğrencilerin, akademik başarılarını artırmayı ve tüm gençleri çoğulcu bir toplumda demokratik vatandaşlık için hazırlamayı hedefleyen bir eğitim modeli olarak tanımlamaktadır. Parekh (1986) ise çokkültürlü eğitimi, günümüzün etnik olarak kutuplaşmış ve sorunlu dünyasında, özgür dünyaya açılan bir kapı olarak tanımlamaktadır. Çokkültürlü eğitime yönelik tanımların artırılması mümkündür. Tanımlarda görülen farklılaşma eğitimcilerin, felsefecilerin ve sosyologların çokkültürlü eğitime kendi uzmanlık alanında bakması ve beklentilerinin farklılık göstermesiyle açıklanabilir. Çokkültürlü eğitime bakış açılarında görülen farklılık, çokkültürlü eğitim yaklaşımlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yaklaşımlardan ilki farklı kültürel özelliklere sahip bireylerin eşit eğitim imkânlarından yararlanmasına katkı sağlamayı amaçlayan, ikincisi toplum içerisindeki farklı kültürleri anlamayı gaye edinen, üçüncüsü kültürel çoğulculuğu yaşatmayı hedefleyen, dördüncüsü gençlerin farklı kültür ortamlarında kendine iş imkânı bulmasını savunan ve beşincisi ise çoklu sistemlerde yeterliliği artırmayı amaçlayan yaklaşımdır (Gezi, 1981; Akt. Demir, 2012). Yaklaşımlar incelendiğinde farklılıkları avantaj olarak görme ve bu farklılıkları birey ve toplum yararına kullanma gibi çeşitli yönlere vurgu yapıldığı söylenebilir (Cherng ve Davis, 2019).

Çokkültürlü eğitime yönelik ilk çalışmalar incelendiğinde ise ABD'de başladığı görülmektedir. 1960'lı yıllardan itibaren Amerika'da toplumsal yapıda meydana gelen çeşitlilik ve toplum içerisinde farklı etnik grupların talepleri çokkültürlü eğitim anlayışını gündeme getirmiştir (Başbay ve Bektaş, 2010). ABD bu kapsamda üniversite ve kolejlerde çokkültürlü eğitime yönelik bir ders verilmesini zorunlu kılmıştır. Parekh (2002) çokkültürlü eğitime yönelik ABD'de başlayan çalışmaların ülkede tartışmalara sebep olduğunu, baskın siyasi otoritelerin ülkedeki tüm öğrencilerin ABD ulusal kültürü etrafında birleştirilmesini savunduğunu fakat farklı etnik gruplara mensup bireylerin bu durumu ayrımcılık olarak kabul ettiğini belirtmektedir. ABD'den sonra Kanada, Almanya İngiltere ve Avustralya gibi dünyanın öncü devletlerinde de çokkültürlü eğitime ilişkin çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Keskin ve Yaman ve 2014). Türkiye de çokkültürlü toplum yapısıyla bu alanda çalışma yapması faydalı olacak devletlerden biridir. Nitekim Anadolu coğrafyasının tarihsel serüveni incelendiğinde geçmişten günümüze bu özelliğin korunduğu söylenebilir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmadan önce Anadolu coğrafyasına bakıldığında Osmanlı Devletinin bölgedeki varlığı görülmektedir. İlber Ortaylı Osmanlı Devletinin yapısı için "kompartıman" ifadesini kullanmakta ve devletin çokkültürlülük veya çok dinlilik esasını üzerine kurulduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra Ortaylı, Osmanlı Devleti'nin kompartıman yapılarının daimi olarak etkileşim halinde bulunduğunu, farklı kültürel ve dinsel geleneklerden gelen toplulukların birbirlerinden önemli ölçüde etkilendiğini belirtmektedir (Gürel, 2013). Osmanlı Devletinin tarihsel varlığını tamamlamasıyla bölgede Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur. Çokkültürlü yapı Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde de

devam etmiştir. Nitekim Türkiye’de nüfusun yapısı çeşitli değişkenler bağlamında incelendiğinde, çokkültürlü yapıyı görmek mümkündür. Aşağıda Türkiye’nin çokkültürlü yapısını yansıtan bazı istatistiksel verilere yer verilmiştir.

- Türkiye nüfusunun %50,2’sini erkeklerin, %49,8’ini ise kadınların oluşturduğu, (TUİK, 2020)
- Türkiye’de ulusal engelli veri tabanına göre engelli birey sayısının 1.559.222 olduğu, (EYDER, 2020)
- Etnik köken bağlamında Türkiye nüfusunun yapısı incelendiğinde toplam nüfus içerisinde Türklerin %76,07’lik bir paya sahip olduğu, bu oranı %13,05 ile Kürtlerin izlendiği diğer etnik grupların ise toplamının yüzde % 10.68 olduğu, (Konda, 2011)
- Türkiye’de konuşulan diller incelendiğinde 18 yaş ve üzeri bireylerin %84’ünün Türkçe, %12,07’sinin Kürtçe, %1,04’ünün Zazaca, %1,2’sinin Arapça , % 0,7’sinin ise diğer dilleri konuştuğu saptanmıştır (Konda, 2011).

Yukarıda yer alan bilgiler Türkiye nüfusunun cinsiyet, sağlık durumu, etnik köken ve dil olarak farklılıklar gösterdiği yönündedir. Bu durum çokkültürlü eğitimin önemini idrak edilmesi bağlamında önem taşımaktadır. Ferguson (2008) farklı kültürlerle sahip bireylerin birlikte uyum içerisinde yaşayabilme becerisine sahip olmasının çok uluslu devletlerin en önemli sorunlarından olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda toplumsallaşma yolculuğuna çıkan her bireyin bir arada yaşamayı öğrenmesinin huzurlu bir toplum için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bununla birlikte yine Ferguson (2008) birey, toplum ve devlet için böylesi bir ortamın yaratılmasının en doğru ve kısa yolunu küçük yaşlarda verilecek çokkültürlü eğitim olarak belirtmiştir. Fakat çokkültürlü eğitim anlayışına yönelik ilk çalışmaların yapıldığı Amerika’da dahi çokkültürlü yapının eğitim sistemine tam olarak yansımadağı görülmektedir. Nitekim Delpit (1992) çalışmasında bu durumu şu örnekle açıklamıştır:

“Amerika’da farklı etnik kökenden öğretmenler, okullardaki çokkültürlü toplum yapısını dikkate almamaktadır. Şöyle ki; Afrika-Amerikalı bir öğretmenin öğrencisiyle iletişimiyle Avrupa-Amerikalı bir öğretmenin öğrencisiyle iletişimi farklılık göstermektedir. Okullarda öğretmen ve öğrenci arasındaki pek çok sorunda bu durumdan kaynaklanmaktadır. Örneğin, birçok Afrika-Amerikalı öğretmen sorunlu bir öğrenciye doğrudan ve açık bir şekilde direktifler verebilir, bu direktifler, "Bunu duymak istemiyorum, yerine otur, sessizce ödevini bitir!" şeklinde olabileceği gibi, kişisel güç sergilemeye de dönüşebilir. Buna karşın Avrupa-Amerikalı öğretmen, dolaylı bir emir ifadesi kullanarak ve güç gösteriminden uzak durarak, "Şimdi oturup ödevinizi bitirmek ister misiniz?" şeklinde bir tavır sergileyebilir. İlk örnek birçok Afrika-Amerikalı çocuğun evde duyduğu ifadelerle benzeyeceği için ve kısmen de bu gençlerin çoğuna korkulu birinin sözleri gibi görüldüğü için, Afrika-Amerikalı çocuklar ilk yönergeye uyma ve ikinci yönergeyi dikkate almama eğilimi gösterebilir (s.92).

Bu örnek kültürel yapının eğitim sistemindeki etkisini göstermesi bağlamında önem taşımaktadır. Fakat öğrencilerin bu farklılıkları görmezden gelinirse bu durum sorunlara yol açabilir. Dolayısıyla çokkültürlü eğitim anlayışını benimseyen öğretmenlerin varlığı ve bu anlayışı yansıtan öğretim programlarının ve derslerin önemli olduğu söylenebilir (Sandwell, 2006). Şöyle ki; çokkültürlü eğitim anlayışına sahip öğretmenler, bu anlayışa sahip bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir misyon üstlenebilir (Parihala, Samson ve Lestari, 2019). Öğretmenler sınıfta öğrenciler için birer rol model olarak, onların tutum ve davranışlarını etkileyebilme gücüne sahiptirler. Öğretmenlerin kişilik özelliklerinin, öğrencilerin zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi üzerinde etkisinin olduğu yapılan pek çok çalışmayla da kanıtlanmıştır (Köse ve Demir, 2014). İlk ve ortaokulda çokkültürlü eğitim anlayışının kazandırılabilmesi dersler incelendiğinde ise sosyal bilgiler dersinin önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Dersin tarihsel temelleri incelendiğinde bu anlayışın bireylere aktarılması gayesiyle ABD’de ortaya çıktığı görülmektedir

(Zong Garcia ve Wilson, 2002). Böylesi bir dersin okullarda okutulma gayesi ABD’de sanayileşmeyle birlikte başlayan büyük göç dalgası ve bunun sonucunda farklı etnik ulusların bir arada yaşama zorunluluğudur. Sosyal bilgiler eğitimiyle, farklı kültürel yapıya sahip bireylerle ABD vatandaşlığı altında toplanmanın varlıklarının devamı ve devletin huzuru için tek yol olduğu fikri aşılana çalışılmıştır. Dersin muhtevası da bu gaye doğrultusunda şekillendirilmiştir. Bugün sosyal bilgiler dersi, devletine bağlı, hak ve sorumluluklarını bilen, ülke ve dünya problemlerine duyarlı, empati yeteneği gelişmiş etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir ders olarak varlığını sürdürmektedir. Dersin içeriği göz önünde bulundurulduğunda geçmişten günümüze çokkültürlü eğitim anlayışını yansıtan gayesini sürdürdüğü söylenebilir. Bunun yanı sıra sosyal bilgiler dersi öğretim programının benimsediği yapılandırmacı yaklaşım da çokkültürlü eğitimi destekleyebilecek bir yapıya sahiptir. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilerin sosyo-kültürel yapılarının öğrenme sürecinde dikkate alınmasını, eğitim-öğretim sürecinde işbirlikli öğrenmenin desteklenmesini ve bu süreçte etkili iletişim becerilerine önem verilmesini amaçlamaktadır. Yapılandırmacı yaklaşımın bu amaçlarının, çokkültürlü eğitim anlayışına da uygun olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla çokkültürlü eğitim anlayışını kazanan öğrenciler, kendilerine fiziksel ve kültürel olarak benzemeyen bireylerle aynı devlette, aynı şehirde hatta aynı sınıflarda karşılıklı saygı, sevgi, birlik ve beraberlik içerisinde yaşamayı öğrenebilir. Bu durum öğrenciler arasında farklı öğrenme stillerinin, farklı bakış açılarının paylaşımına katkı sağlayabileceği gibi öğrencilerde kültürel okuryazarlık yetisi de geliştirebilir. Sosyal bilgiler dersinin çokkültürlü eğitimdeki etkisi ise, ilgili dersin öğretim programında çokkültürlü eğitimin ilkelerini ve anlayışını yansıtacak içeriğin yer alma durumuyla ilişkilidir. Nitekim sosyal bilgiler öğretim programının amaç, öğrenme alanı, kazanım, beceri ve değer boyutunda bu kavramı yansıtacak içeriğe yer verme düzeyi artıkça, öğrencilerin çokkültürlü anlayışa sahip olma durumu da artabilir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı, 2018 sosyal bilgiler öğretim programına çokkültürlü eğitim anlayışının yansıma düzeyini saptamaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma 2018 sosyal bilgiler öğretim programında çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumunun belirlenmesini amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda şu sorulara cevap aranmıştır:

- 2018 sosyal bilgiler öğretim programı amaç boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumu nedir?
- 2018 sosyal bilgiler öğretim programı öğrenme alanı ve kazanım boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumu nedir?
- 2018 sosyal bilgiler öğretim programı beceri boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumu nedir?
- 2018 sosyal bilgiler öğretim programı değer boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumu nedir?

Yöntem

Araştırmanın modeli

İlgili araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma türü, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi çeşitli nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, alguların ve olayların kendi ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konduğu nitel bir süreci” ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39).

Verilerin toplanması ve analizi

Verilerin toplanmasında doküman incelemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, ilgili konuya yönelik yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri toplanmasına dayanmaktadır. Bu bağlamda, 2018 sosyal bilgiler öğretim programında çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumu saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada ulaşılan veriler, içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde belli bir olgu ve olaya yönelik veriler sistematik olarak bir araya getirilerek,

incelenir. Elde edilen verilerden yola çıkılarak yorumlarda bulunulur (Cohen, Manion ve Morrison, 2013). Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması ve tutarlılığının artırılması için ise bulgular yorum yapılmadan, doğrudan verilmiştir. Elde edilen nitel veriler 2 sosyal bilgiler öğretmeni ve 2 akademisyen tarafından incelenerek, araştırmacının elde ettiği verilerin tutarlılığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun yanı sıra önceki araştırmaların bulgularıyla karşılaştırma yapılarak sonuçlar arası uyum incelenmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bulgular ve yorum kısmında 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında (amaç, öğrenme alanı–kazanım, beceri ve değer) çokkültürlü eğitimin yer alma düzeyi ve yer alma durumuna yönelik ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretim programında çokkültürlülük ve çokkültürlü eğitim

2018 sosyal bilgiler öğretim programı öğrencilerin üst bilişsel becerilerini kullanmasına, kalıcı öğrenmesine ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çevresinde bütünleşmesine imkân tanıyan bir program olarak ifade edilmiştir (MEB, 2018). Program değişikliğine gerekçe olarak bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, öğrenci ihtiyaçlarının değişmesi ve öğrenme-öğretme teori ve yaklaşımlarında yaşanan değişimler gerekçe olarak gösterilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin bireysel özelliklerinde görülen farklılıkların programa yansıtılması amacı da değişiklik yapılma nedeni olarak belirtilmiştir. Çokkültürlü eğitim anlayışı da bireysel farklılıkların kabulü, saygı duyulması ve yaşatılmasını savunmaktadır. Bu doğrultuda programın genel amaçları, öğrenme alanı, kazanım, beceri ve değer boyutları incelendiğinde çokkültürlü eğitime yönelik doğrudan ya da dolaylı içeriğe yer verildiği görülmektedir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programı amaç boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yansımaları

İlgili program incelendiğinde çokkültürlü eğitimle ilişkilendirilebilecek amaçlara yer verildiği görülmektedir. Bu amaçları yansıtan maddeler; m:3, m:4, m:10, m:14, m:16 ve m:17'dir. Maddelere yönelik açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

- Kanunların ülke içerisindeki tüm vatandaşlar için bağlayıcı olduğunu ve kanun önünde herkesin eşit olduğunu kabul eder (m:3).
Sosyal bilgiler dersi öğretim programının amaçlarına yönelik 3. maddenin Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan tüm bireylerin kanunlar önünde eşit olduğunu, kişilerin ya da kuruluşların statülerinin onları yargının gücünde korumayacağını belirttiği görülmektedir. Bu maddenin çokkültürlü eğitim anlayışına uygun olduğu söylenebilir.
- Türk tarihi ve kültürünü içeren temel kavram ve olgulardan hareketle kültürel mirasın korunması gerektiğini kabul eder (m:4).
Madde 4 incelendiğinde kültürel mirasın önemi ve korunması gerektiğini vurguladığı görülmektedir. Öğrenciler kültürel yapılarını inceleyerek farklı kültürlerin izlerini ve etkisini görebilir. Bu durum öğrencileri farklı kültürlerle karşı önyargılardan arındırabilir.
- Farklı dönem ve mekânlara ilişkin tarihsel bulgulardan hareketle insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki ortak noktalar ile benzerlik saptamaları, değişim ve sürekliliği algılamaları (m:10).
Sosyal bilgiler öğretim programının 10. maddesi, öğrencilere geçmişten günümüze toplumların yaşayışlarının benzerlik ve farklılıklar gösterebileceğini belirtmektedir. Bu durum öğrencilere benzerlik ve farklılık olgusunun daimi olduğunu ve kendisinden çeşitli özellikler açısından farklı olan bireylerin daima olacağını, bunu olağan karşılaması gerektiğini ifade etmektedir.
- Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri (m:14).

Sosyal bilgiler öğretim programının bu maddesi, toplumsal sorunların çözümüne yönelik düşüncelerin rahatça ifade edilmesinin önemli olduğunu belirtmektedir. Katılım hakkının özünde her bireyi eşit görmesi çokkültürlü eğitim anlayışını yansıttığı yönünde değerlendirilebilir.

- Millî, manevi değerler ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri (m: 16).
Bu madde de ise milli değerlerle birlikte evrensel değerleri benimsemenin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu madde de yer alan evrensel değerleri benimsemek temelde farklı dile, dine, kültüre sahip bireylere saygı duymak, empati kurabilmek anlamlarını da içinde barındırmaktadır.
- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri(m:17).
Ülkesinde ve dünyada yaşanan olaylara karşı duyarlı olan bireyler, kendisi dışında diğer bireylerin sorunlarını, acılarını ve isteklerini önemser. Bu anlayışa sahip bireyler için dil, din, ırk ve cinsiyet fark etmeksizin tüm insanlar eşittir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programı öğrenme alanı ve kazanım boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yansımaları

2018 sosyal bilgiler öğretim programı öğrenme alanları ve kazanımlarında çokkültürlü eğitim anlayışının etkileri görülmektedir. İlgili programda 7 öğrenme alanı, 131 kazanım yer almakta ve 4.,5.,6., ve 7. sınıfların her biri için 108 ders saatine yer verilmektedir.Sosyal bilgiler öğrenme alanlarının içeriklerine yönelik bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Birey ve toplum öğrenme alanı; bireylere hem ben hem de biz olma süreçlerini psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji disiplinlerinin içeriklerinden yararlanarak öğreten öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında öğrenciler “ben” ve “biz” olma süreçleri üzerinde etkili olan mekânsal, kültürel ve tarihî etmenleri inceleyebilmektedir.

Kültür ve Miras; bu öğrenme alanında kültür ve kültürel miras olgusu ön plana çıkmaktadır. Türk kültür unsurlarından yola çıkarak kültürün muhafaza altına alınması, geliştirilmesi ve bir toplumu diğer toplumlardan ayıran kültürel unsurlara yer verilmektedir. Aynı zamanda Türk kültürünün dünya kültürel mirasına katkıları da bu öğrenme alanında yer almaktadır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler; öğrencilere hayatlarını devam ettirebilmesi için ihtiyaç duyduğu mekânsal bilgi, beceri ve değerler bu öğrenme alanıyla kazandırılmaktadır. Bunun yanı sıra bu öğrenme alanıyla, öğrencilere çevresiyle olan etkileşiminde ihtiyaç duyacağı beceri ve değerler verilmeye çalışılmakta ve geleceğe dönük bireysel ve toplumsal bakış açısı kazandırma amaçlanmaktadır.

Bilim, Teknoloji ve Toplum; bireylere eleştirel, yaratıcı ve bilimsel düşünmenin teknolojik ve bilimsel gelişmelerin temeli olduğu; teknolojinin günlük yaşam ile olan ilişkisi ve hangi durumlarda çevreye zarar verdiği bu öğrenme alanının içeriğini oluşturmaktadır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim; öğrencilere bilinçli tüketicide bulunması gereken vasıflar ve sınırlı ülke kaynaklarını nasıl kullanacağına yönelik bilgi bu öğrenme alanının içeriğiyle verilmeye çalışılmaktadır. Üretim, dağıtım ve tüketim ile ilişkili temel kavramların öğrenilmesi ve meslekleri tanıyarak ilgi ve yeteneğine uygun mesleğin seçilmesi de bu öğrenme alanında yer almaktadır.

Etkin Vatandaşlık; siyaset bilimi, hukuk ve sosyoloji disiplinlerinin içeriklerinden yararlanarak etkin vatandaşlık kavramının öğretilmeye çalışıldığı öğrenme alanıdır. Etkin vatandaşlık öğrenme alanı, öğrencilerin grup, kurum ve sosyal örgütlerin oluşumu, bunları etkileyen ve kontrol eden unsurlar; bunların hem bireyi hem de kültürü nasıl etkilediği ve varlığını devam ettirdiği içeriğini

muhteva etmektedir. Bu bağlamda öğrencilere, hem toplumumuzda hem de diğer toplumlarda yer alan grup, kurum ve sosyal örgütler hakkında ve grup, kurum ve sosyal örgütlerde bir vatandaş olarak hangi rollere sahip olduğu hususunda bilgi verilmektedir. Aynı zamanda toplumsal düzenin sağlanmasında devletin rolü, egemenliğin kaynağı ve korunması ve birey hakları bu öğrenme alanının içeriğinde yer almaktadır.

Küresel Bağlantılar; günümüzde bilim ve teknoloji, düşünceler, inançlar ve bilgi kültürel ve siyasal sınırları aşarak küresel bir boyut kazanmıştır. Bu durum devletleri bir yandan rekabetçi bir yapıya öte yandan da işbirliği içinde olmaya itmektedir. Bu öğrenme alanı öğrencilerin devletler arasındaki bu ilişkileri anlamasını amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra öğrenciler bu öğrenme alanının içeriğiyle gelişen, değişen dünyanın gündemini yakından takip etme olanağına sahip olmakta aynı zamanda hem ülkesindeki hem de dünyadaki sorunları tanıyabilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretim programı, öğrenme alanlarının içerikleri incelendiğinde “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarının çokkültürlü eğitimle ilişkilendirilebileceği söylenebilir. 4.,5.,6., ve 7. sınıf birey ve toplum, kültür ve miras ve küresel bağlantılar öğrenme alanında yer alan kazanımlar ile ders sürelerine yönelik tablolar ise aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1.

Birey ve Toplum, Kültür ve Miras ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanlarının Kazanım, Süre ve Ders Saati Dağılımı

Sınıflar	4.sınıf			5.sınıf			6.sınıf			7.sınıf		
Öğrenme Alanları	Kazanım	Süre	Ders Saati	Kazanım	Süre	Ders Saati	Kazanım	Süre	Ders Saati	Kazanım	Süre	Ders Saati
	Birey ve Toplum	5	11,1	1 2	4	13	14	5	11,1	12	4	11,1
Kültür ve Miras	4	13	1 4	5	16,6	18	5	20,4	22	5	27,8	3 0
Küresel Bağlantılar	4	13	1 4	4	13	14	4	13	14	4	11,1	1 2

(MEB, 2018, s.12)

Tablo 1 incelendiğinde birey ve toplum öğrenme alanının 4. sınıflarda 5. 5. sınıflarda 4, 6. sınıflarda 5 ve 7. sınıflarda 4 kazanıma, kültür ve miras öğrenme alanının 4. sınıflarda 4, 5. sınıflarda 5, 6. sınıflarda 5 ve 7. sınıflarda 5 kazanıma sahip olduğu görülmektedir. Küresel bağlantılar öğrenme alanı ise tüm sınıf düzeylerinde 4 kazanıma sahiptir. 4.,5.,6. ve 7. sınıflarda çokkültürlü eğitime yönelik bu öğrenme alanlarının kazanım sayıları ve ders sürelerine yönelik tablolar ise aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.

4. Sınıf Sosyal Bilgiler Birey ve Toplum, Kültür ve Miras ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanlarında Çokkültürlü Eğitim ile ilgili Kazanımlar ve Ders Saatleri

Öğrenme Alanı	Kazanım	Ders Saati
Birey ve Toplum	1-Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.	5
	2-Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	
Kültür ve Miras	1- Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	3
	1-Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.	14

Küresel Bağlantılar	2-Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar. 3-Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır. 4-Farklı kültürlere saygı gösterir.
---------------------	---

Tablo 1 ve 2'de yer alan bilgiler incelendiğinde 4. sınıf sosyal bilgiler birey ve toplum öğrenme alanının 5 kazanım, 12 ders saatinden oluştuğu, çokkültürlü eğitime yönelik toplam 2 (%40) kazanımın bulunduğu bu kazanımlara ise 5 (%41) ders saatinin ayrıldığı saptanmıştır. 4. sınıf kültür ve miras öğrenme alanında toplam 4 kazanımın bulunduğu bu kazanımlara 14 ders saatinin ayrıldığı tespit edilmiştir. Bu kazanımların 1'i (%25) çokkültürlü eğitime yönelik olup, bu kazanıma ayrılan ders saati ise 3'tür (%21). 4. sınıf küresel bağlantılar öğrenme alanında ise 4 kazanım bulunmakta ve mevcut kazanımlara 14 ders saati ayrılmıştır. Bu kazanımların 4'ü (%100) çokkültürlü eğitimle ilişki olup bu kazanımlara ayrılan ders saati 14'tür (%100).

Tablo 3.

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Birey ve Toplum, Kültür ve Miras ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanlarında Çokkültürlü Eğitim ile ilgili Kazanımlar ve Ders Saatleri

Öğrenme Alanı	Kazanım	Ders Saati
Birey ve Toplum	-	-
Kültür ve Miras	1- Somut kalıntılardan yola çıkarak kadim uygarlıklarının insanlık tarihine katkılarını fark eder. 2-Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır. 3- Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler. 4- Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. 5- Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	18
Küresel Bağlantılar	1-Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	3

Tablo 1 ve 3'te yer alan veriler incelendiğinde 5. sınıf birey ve toplum öğrenme alanının 4 kazanım, 14 ders saatinden oluştuğu, çokkültürlü eğitime yönelik ise bir kazanıma yer verilmediği tespit edilmiştir. 5. sınıf kültür ve miras öğrenme alanı ise 5 kazanım, 18 ders saatinden oluşmaktadır. İlgili öğrenme alanında çokkültürlü eğitime yönelik 5 (%100) kazanım yer almakta bu kazanımlara ayrılan ders saati 18'dir (%100). 5. sınıf küresel bağlantılar öğrenme alanının 4 kazanım, 14 ders saatinden oluştuğu saptanmıştır. Bu kazanımlar içerisinde çokkültürlü eğitime yönelik 1 (%25) kazanım yer almakta, ilgili kazanıma ayrılan ders saati ise 3'tür (%21).

Tablo 4.

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Birey ve Toplum, Kültür ve Miras ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanlarında Çokkültürlü Eğitim ile ilgili Kazanımlar ve Ders Saatleri

Öğrenme Alanı	Kazanım	Ders Saati
---------------	---------	------------

Birey ve toplum	1- Bireyin gelişiminde ve toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal, kültürel ve tarihî bağların etkisini analiz eder. 2- Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklı cinsiyet, sosyo-ekonomik ve kültürel gruplara karşı ön yargıları sorgular. 3-Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.	7
Kültür ve Miras	-	-
Küresel Bağlantılar	1- Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder. 2-Uluslararası popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkisini sorgular.	6

Tablo 1 ve 4’de yer alan bilgiler 6. sınıf birey ve toplum öğrenme alanının 5 kazanım, 12 ders saatinden oluştuğunu göstermektedir. Mevcut kazanımlar içerisinde çokkültürlü eğitime yönelik 3 (%60) kazanım yer almakta, kazanımlara ayrılan ders saati ise 7’dir (%58). 6. sınıf kültür ve miras öğrenme alanında 5 kazanım yer almış, bu kazanımlara 22 ders saati ayrılmıştır. Fakat çokkültürlü eğitime yönelik bir kazanıma yer verilmediği saptanmıştır. 6. sınıf küresel bağlantılar öğrenme alanının kazanım sayısı 4, ders saati ise 14’tür. Bu kazanımlar içerisinde çokkültürlü eğitime 2 (%50) kazanım ayrılmıştır. Kazanımlara ayrılan ders saati ise 6’ dır (%42).

Tablo 5.

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Birey ve Toplum, Kültür ve Miras ve Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanlarında Çokkültürlü Eğitim ile İlgili Kazanımlar ve Ders Saatleri

Öğrenme Alanı	Kazanım	Ders Saati
Birey ve Toplum	1- Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	3
Kültür ve Miras	1-Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	6
Küresel Bağlantılar	1-Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular. 2- Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.	6

Tablo 1 ve 5 incelendiğinde 7. sınıf birey ve toplum öğrenme alanının 4 kazanım, 12 ders saatinden oluştuğu saptanmıştır. Kazanımlar incelendiğinde 1 (%25) kazanımın çokkültürlü eğitimle ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu kazanıma ayrılan ders saati ise 3 (%25) tür. 7. sınıf kültür ve miras öğrenme alanı ise 5 kazanım, 30 ders saatinden oluşmaktadır. Mevcut kazanımlar içerisinde çokkültürlü eğitime yönelik 1(%20) kazanım yer almaktadır. İlgili kazanımın ders saati 6’dır (%20). Küresel bağlantılar öğrenme alanı ise 4 kazanım, 12 ders saatinden oluşmaktadır. Bu kazanımlar içerisinde çokkültürlü eğitime yönelik 2(%50) kazanım yer almaktadır. Kazanımlara ayrılan ders saati ise 6 ’dır (%50).

2018 sosyal bilgiler öğretim programı beceri boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yansımaları

2018 sosyal bilgiler öğretim programının beceri boyutunda da çokkültürlü eğitimin etkisi görülmektedir. Aşağıda yer alan tabloda 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilere yer verilmiştir.

Tablo 6.
2017/2018 Sosyal bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Beceriler

Beceriler	
1- Karar verme	15- Mekân algılama
2- Kanıt kullanma	16- Finansal okuryazarlık
3- Öz denetim	17- Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme
4- Değişim ve sürekliliği algılama	18- Eleştirel düşünme
5- Çevre okuryazarlığı	19- Harita okuryazarlığı
6- Hukuk okuryazarlığı	20- Politik okuryazarlık
7- Gözlem	21- Medya okuryazarlığı
8- Konum analizi	22-Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
9- Sosyal katılım	23- Girişimcilik
10-İletişim	24- İş birliği
11-Empati	25- Araştırma
12- Dijital okuryazarlık	26- Problem çözme
13-Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	27-Yenilikçi düşünme
14 Zaman ve kronolojiyi algılama	

Tablo 6 incelendiğinde 2017/2018 programında 27 beceriye yer verildiği görülmektedir. Bu beceriler içerisinde çokkültürlü eğitim ile ilişkilendirilecek 4 (%14) beceri yer almaktadır. Bu beceriler; *değişim ve sürekliliği algılama*, *sosyal katılım*, *empati* ve *kalıp yargı ve ön yargıları fark etmedir*.

Değişim ve sürekliliği algılama becerisiyle; bireylerin, nesnelere ve mekânların zaman içerisinde değişiklik gösterebileceği ve bu durumun hayatın normal akışına uygun olduğu öğrencilere benimsetilmeye çalışılmaktadır. Çokkültürlü eğitim anlayışı da toplumların, kültürlerin değişiklik gösterebileceğini bu durumun olağan karşılanması gerektiğini savunmaktadır. Çünkü hızla değişen dünyada, bireylerin bu yeni çağa ayak uydurabilmeleri ancak kültürel farklılaşmayı benimsemekle mümkün olacaktır. Bu bağlamda kültürlerarası etkileşimi ön plana çıkaran bir eğitim anlayışı aynı zamanda değişime ve kültürel sürekliliğe açık bireylerin yetiştirilmesini sağlayacaktır.

Sosyal katılım becerisiyle; öğrenciler toplumsal problemlere ilişkin duyarlılık gösterme, fikir üretme aynı zamanda hem kendileri hem de diğer bireyler için çeşitli sosyal çalışmalar içerisinde bulunma yetisi kazanabilmektedir. Çokkültürlü eğitim anlayışında da bireylerden kendisinden dil, din ve etnik köken olarak farklı olan bireylerin sorunlarına karşı duyarlılık göstermesi, onlar için çeşitli faaliyetlerde bulunması beklenmektedir. Sosyal katılım becerisi aynı zamanda sorumluluk bilincinin bireyde var olma halidir. Sorumluluk bilinci gelişen bireyler, yalnızca kendinden olana değil ötekine karşı da duyarlı olma ve bu yönde eylemde bulunma eğilimi içerisinde.

Empati becerisi; bir başkasının duygularını anlama, hissetme aynı zamanda bu duyguları paylaşmadır. Çokkültürlü eğitim anlayışı, farklılıklarla bir arada bulunabilme becerisine sahip bireyler yetiştirilmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Farklılıklarla bir arada bulunabilen bireylerin aynı zamanda empati yeteneğine sahip olduğu söylenebilir.

Kalıp yargı ve ön yargıları fark etme becerisi; bireyleri sahip olduğu özelliklere göre sınıflandırmaya, onlara karşı olumsuz tutum sergilemeye karşı çıkmayı ifade etmektedir. Çokkültürlü eğitimde de bireylerin birbirlerinden farklı özellikleri (din, dil, cinsiyet, etnik köken vb.) zenginlik olarak kabul edilmekte, bu durumun ön yargıya dönüşmesine karşı çıkmaktadır. Çokkültürlü eğitim alan ve bu yolla farklılıklarla da bir arada bulunabilme becerisi kazanan

bireylerin bilinçlenerek, kalıp yargı ve ön yargıları daha fazla algılayabildikleri ve bu kalıp yargılara karşı olumsuz bir tutum içerisine girdikleri ifade edilebilir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programı değer boyunda çökkültürlü eğitim anlayışının yansımaları

2018 sosyal bilgiler öğretim programının değer boyutunda da çökkültürlü eğitimin etkisi görülmektedir. Aşağıda programda yer alan değerler yer almaktadır.

Tablo 7.

2017/2018 Sosyal bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler

Değerler	
1-Özgürlük	10- Yardımseverlik
2- Sorumluluk	11- Bilimsellik
3- Duyarlılık	12- Vatanserverlik
4- Çalışkanlık	13- Saygı
5- Estetik	14- Eşitlik
6- Bağımsızlık	15- Tasarruf
7-Dayanışma	16- Aile birliğine önem verme
8- Barış	17 -Dürüstlük
9- Adalet	18- Sevgi

2017/2018 sosyal bilgiler öğretim programında 18 değer bulunmaktadır. Bu değerler içerisinde çökkültürlü eğitimle ilişkilendirilebilecek 9 (%50) değer bulunmaktadır. Bu değerler özgürlük, duyarlılık, dayanışma, barış, adalet, yardımseverlik, saygı, eşitlik ve sevgidir.

Özgürlük değeri; bireylerin başkalarına zarar vermeden dilediği gibi davranabilmesidir. Çökkültürlü eğitim, tüm bireylerin özgür olduğunu ve bireylerin özgürlüklerinin engellenmesinin kabul edilemeyeceğini savunur. Nitekim bir toplum ancak diğer toplumların ve kültürlerin varlığını kabul ederek kendini özgür kılabilir.

Duyarlılık değeri; bireylerin dünyayla ve olaylarla iletişim halinde olması ve bu konuda sorumluluk üstlenmesidir. Bu beceriyle bireyler hem çevresindeki olaylara hem de diğer bireylere karşı sorumluluk taşımamın önemini anlayabilir. Bireyin çevresindeki bireylere karşı duyarlılık düzeyinin yüksek olması, “ben”in varlığına karşılık “öteki”nin varlığını da kabullendiğinin ve saygı duyduğunun bir göstergesidir. Bu durum bireysel farklılıklarla olduğu kadar kültürel farklılıklarla da yakından ilişkili bir değerdir. Bu bağlamda duyarlılık değeri çökkültürlü eğitim anlayışı için hayati öneme sahiptir.

Dayanışma değeri; toplumu oluşturan bireylerin çeşitli sorunlar karşından birbirine destek olması anlayışına dayanmaktadır. Nitekim giderek küreselleşen günümüz dünyasında her kültürün varlığını sürdürebilmesi diğer toplumlarla ve kültürlerle yapacağı işbirliği ile mümkün olacaktır. Diğer taraftan kitle iletişim araçları ve ulaşım teknolojileri vasıtasıyla sınırların her geçen gün muğlaklaştığı yeryüzünde bütün toplumların, insanlığın ortak menfaatleri doğrultusunda dayanışmaya ihtiyacı vardır.

Barış değeri; barış, dayanışma değeri bağlamında değerlendirilmesi gereken bir değerdir. Çünkü yeryüzünde kültürler arası dayanışmanın sağlanması, farklı kültürlerin barış değerine yükledikleri olumlu anlam ile gerçekleşecektir. Buna göre çökkültürlü eğitimde barışa verilen önemin gerekliliği de dayanışmaya verilen önem ile paralellik göstermektedir. Nitekim çökkültürlü eğitimde barışın korunması, kültürlerarası farklılıkların yol açabileceği savaşların, çatışmanın ve kaosu önüne geçecektir.

Adalet değeri; hakkın gözetilmesi, haklının ve haksızın ayırt edilebilmesidir. Çokkültürlü eğitim de bireylerin sahip olduğu fizyolojik ve kültürel farklılıkların onları haksızlığa maruz bırakmamasını desteklemektedir. Nitekim Nieto (1996) çalışmasında çokkültürlü eğitimin temel özelliklerinden birinin de adalete dönük yapısı olduğunu belirtmektedir. Öte yandan çokkültürlü eğitimde yer alan bu değer; özellikle eşitlik, saygı ve duyarlılık değerleri ile doğrudan ilintilidir. Birinin varlığı diğerlerinin de varlığını gerekli kılmakta iken; birinde oluşan bir eksiklik ise diğerlerinde ortaya çıkması muhtemel birtakım problemlerin varlığına işaret etmektedir.

Yardımsızlık değeri; bireylerin birbirine zor koşullarda yardım etmesinin önemini savunan bir değerdir. Çokkültürlü eğitim, farklı niteliklere sahip bireylerin ve toplumların birbirlerine karşı yardımsızlık duygularını barındırmaları aynı zamanda kendi mevcudiyetlerinin de güvence altına alınması anlamına gelmektedir.

Saygı değeri; Yetişen kuşakların etkileşim halinde olduğu birey ya da kurumların farklılıklarına saygı duymasını savunmaktadır. Çokkültürlü eğitim, sadece kültürel çeşitliliğin varlığını kabul etmez, bununla birlikte kültürel çeşitliliğe saygı gösterilmesini ve onların kamusal alanda da kabul edilmesi gerektiğini savunur (Akbıyık, 2012). Nitekim bir toplumun varlığı, diğer toplumların varlığına karşı saygı göstermekle ve bunun bir sonucu olarak adalet duygusu taşımakla ebedilik kazanır.

Eşitlik değeri; yasalar karşısında, toplumsal ve siyasal haklar bağlamında insanlar arasında ayırım olmamasını savunmaktadır. Çokkültürlü eğitim anlayışı da tüm insanların eşit olduğunu, sahip olunan çeşitli özelliklerin insanlar arasında ayırma sebep olmamasını savunmaktadır. Eşitlik değerine sahip olmak erdemli bireylerin ve toplumların sahip olduğu bir değerdir. Çünkü bireylerin ve toplumların eşitlik değerine sahip olmaları adalet gibi evrensel insani niteliğe sahip olma anlamına da gelir.

Sevgi değeri; bir canlı ya da nesneye karşı güzel hisler besleme olarak tanımlanabilir. Çevresinde yer alan diğer bireylere daha geniş perspektifte canlılara ve cansızlara karşı sevgi besleyen bireyler, onları sahip olduğu farklı özelliklerden dolayı incitip, kırmaz. Çokkültürlü eğitimde de bireylerden beklenen, farklılıklara sevgi ile yaklaşmasıdır. Sevgi değeri aynı zamanda içerisinde saygıyı da barındıran bir değerdir. Bu bağlamda bu iki değer birbirinin tamamlayıcısıdır. Bir bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı bireysel ya da kültürel farklılıklara saygı göstermesi de ancak insani sevgi değerine sahip olması ile mümkündür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Günümüzün küreselleşen dünyasında tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar farklı kültürlere sahip insan bir arada yaşamaktadır. Küreselleşmenin yaratmış olduğu iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmeler dünyanın tek bir yer olarak algılanmasına ve farklı kültürlerin birbirleri ile temasına yol açmaktadır. Bunun sonucunda günümüzde pek çok ülkede farklı kültürlere sahip insan topluluklarının bir arada yaşadığı görülmektedir. Ancak çokkültürlülük olarak da adlandırılan bu süreç beraberinde bazı sorunlar yaratmaktadır. Bu sorunların başında ise farklı kültürlere sahip bireylerin bir arada bulunurken yaşadıkları kültürel uyumsuzluklar, önyargılar, olumsuz tutum ve davranışlar gelmektedir. Bu olumsuzlukların önüne geçilmesinde ise eğitimin özel ve önemli bir yeri vardır. Eğitim sayesinde kültürler arasında var olan sorunlar en aza indirgenebilir. Bu amacı gerçekleştirmede ise sosyal bilgiler öğretim programının önemli katkıları olacağı düşünülmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programı sahip olduğu amaç ve içerik bakımından çokkültürlülüğü destekleyici ve kültürler arası yaşanacak sorunları en aza indirebilecek niteliğe sahiptir.

Bu araştırmada 2017 yılında yayımlanıp 2018 yılında revize edilen sosyal bilgiler öğretim programının amaç, kazanım, öğrenme alanı, beceri ve değer boyutunda çokkültürlü eğitimin ilkelerinin yer alma durumu incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular 2018 programının 18 amacının 6'sının çokkültürlü eğitimle ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Bu durum

sosyal bilgiler öğretim programının amaçlarının %33 oranında çokkültürlü eğitim ile ilişkili olduğu yönünde yorumlanabilir. 2018 programı, önceki yıllara ait programlarla karşılaştırıldığında amaç boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının önemli ölçüde yer aldığı bir program olarak değerlendirilebilir. Nitekim Akhan ve Yalçın'ın (2016) 1962-2005 yılları arasındaki sosyal bilgiler öğretim programlarını çokkültürlülük bağlamında incelediği çalışmanın bulguları bu durumu desteklemektedir. Araştırma bulguları 1962 sosyal bilgiler ilkököl programının 18 amacın 4'ünün (% 22,2) yine 1962 yılı ortaokul programının 28 amacın 4'ünün (% 14,3), 1968 yılı ilk ve ortaokul programının 28 amacının 4'ünün (% 14,3), 1988 programının 24 amacın 3'nün (% 12,5), 1993 yılı programının 29 amacın 4'ünün (% 13,8), 1998 programının 33 amacının 5'inin (% 15,2) ve son olarak 2005 yılı programının 17 amacının 6'sının (% 35,3) çokkültürlü eğitimle ilişkili olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular 1962-2018 yılları sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan amaçlar içerisinde çokkültürlü eğitimle ilişkili amaç sayısının yıllar içerisinde farklılık gösterdiği yönündedir. Bu programlar arasında 2005 ve 2018 programlarında çokkültürlü eğitim anlayışına yönelik amaç sayısının 1962, 1968, 1988, 1993 ve 1998 programlarından daha fazla olduğu görülmektedir. Mevcut farklılık 1962-1998 yılları arasında yer alan sosyal bilgiler öğretim programlarının tek uluslu devlet anlayışı doğrultusunda hazırlanması ve çokkültürlü eğitim anlayışına bu bağlamda daha az yer vermesiyle açıklanabilir. 2005 yılından itibaren ülke içi ve ülke dışı dinamikler doğrultusunda çokkültürlü yapıyı yansıtan içeriklerin programda daha fazla yer aldığı görülmektedir. Bu durum farklı kültürlerle karşı gösterilen saygı, onların meşrutiyetini kabul etme bağlamında önemli mesafeler kat edildiği yönünde değerlendirilebilir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programının öğrenme alanlarına çokkültürlü eğitimin yansıma durumu incelendiğinde ise, "Birey ve Toplum", "Kültür ve Miras" ve "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanlarının içeriklerinin çokkültürlü eğitimle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanları doğrultusunda hazırlanan kazanımlar incelendiğinde de çokkültürlü eğitim anlayışının etkisi görülmektedir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programında 4., 5., 6., ve 7. sınıf düzeyinde yer alan toplam ünite kazanım sayısı 131'dir. 131 kazanım içerisinde ilgili kavrama yönelik kazanım sayısı 22 (%16,7) olarak tespit edilmiştir. Bu kazanım sayılarının sınıf düzeylerine göre dağılımı incelendiğinde 4. sınıflarda toplam 33 kazanım içerisinden 7'sinin (% 21,2) , 5. sınıflarda 33 kazanımdan 6'sının (% 18,1), 6. sınıflarda 34 kazanımdan 5'inin (%14,7) 7. sınıflarda ise 31 kazanımdan 4'ünün (% 12,9) çokkültürlü eğitime yönelik olduğu saptanmıştır. 2018 sosyal bilgiler öğretim programının çokkültürlü eğitime yönelik kazanım sayıları, 1998 ve 2005 programlarının çokkültürlü eğitime yönelik kazanım sayılarıyla karşılaştırıldığında farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Akhan ve Yalçın'ın (2016) çalışmasının bulguları 1998 sosyal bilgiler öğretim programında 4., 5., 6., ve 7. sınıf düzeyinde yer alan toplam ünite kazanım sayısının 348 olduğunu, bu kazanımlar içerisinde ilgili kavrama yönelik kazanım sayısının ise 16 (%4,6) olduğunu göstermektedir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik veriler incelendiğinde ise toplam kazanım sayısının 174 olduğu, bu kazanımlardan 31'inin (% 17,8) çokkültürlü eğitimin amaç ve içeriğine uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda 2018 sosyal bilgiler öğretim programının çokkültürlü eğitimle ilişkili kazanım sayısının 1998 sosyal bilgiler öğretim programından daha fazla olduğu fakat 2005 sosyal bilgiler öğretim programından ise daha az olduğu söylenebilir. Bu durum 2005 yılına kadar sosyal bilgiler öğretim programına hâkim olan davranışçı yaklaşımın bu tarihten itibaren terk edilmesi, onun yerine yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle açıklanabilir. Yapılandırmacı yaklaşım, davranışçı yaklaşımın aksine farklı kültürel yapıya sahip bireylere alternatif öğrenme fırsatları sunan, işbirlikli çalışmayı ve öğrenciler arası diyalogları destekleyen bir yaklaşımdır. Yapılandırmacı yaklaşımın bu özelliklerinin çokkültürlü eğitim anlayışına da uygun olduğu söylenebilir. Bu bağlamda 2005 ve 2018 programlarında çokkültürlü eğitime yönelik kazanıma daha fazla yer verilmesi olağan bir durum olarak kabul edilebilir. Buna karşın yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan 2018 programının, yine bu yaklaşım doğrultusundan hazırlanan 2005 programına kıyasla çokkültürlü eğitimle ilişkili kazanıma daha az yer vermesi, programın kazanım boyutunun çokkültürlü eğitim anlayışını yansıtmaya düzeyi açısından zayıf kaldığı yönünde yorumlanabilir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan beceriler incelendiğinde ise 27 beceriye yer verildiği görülmektedir. Bu beceriler içerisinde çokkültürlü eğitimle ilişkilendirilecek 4 becerinin yer aldığı saptanmıştır. Bu beceriler, değişim ve sürekliliği algılama, sosyal katılım, empati ve kalıp yargı ve ön yargıları fark etmedir. Ulaşılan bulgu 2018 sosyal bilgiler öğretim programı toplam beceri sayısının % 14'ünün çokkültürlü eğitimle ilişkili olduğu yönünde yorumlanabilir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında ise 15 beceriye yer verilmiştir. Bu beceriler içerisinde çokkültürlü eğitim ile ilişkili beceriler; değişim ve sürekliliği algılama, empati ve sosyal katılımdır. Elde edilen bulgu 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerin %20'sinin çokkültürlü eğitimle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda 2018 programında yer alan beceri sayısının 2005 programından daha fazla olduğu fakat çokkültürlü eğitimle ilişkilendirilebilecek becerilerin programda temsil edilme yüzdesi bağlamında 2005 programının üstün olduğu söylenebilir. Araştırmadan elde edilen bulgu Koçoğlu ve Aydın'ın (2017) çalışmasının bulgularıyla açıklanabilir. Mevcut araştırma 2018 sosyal bilgiler öğretim programının tüm boyutlarında (amaç, öğrenme alanı, kazanım, beceri ve değer) etkin vatandaşlık, dijital medya, zamansal farkındalığı artırma ve akademik özgüvene dayanma konularının ağırlık taşıdığını göstermektedir. 2018 programında bu konulara ağırlık verilirken çokkültürlü eğitim anlayışının ihmal edildiği söylenebilir.

2018 sosyal bilgiler öğretim programı değer boyutu bağlamında değerlendirildiğinde ise 18 değer programda yer aldığı görülmektedir. Bu değerler içerisinden çokkültürlü eğitimle ilişkili 9 (%50) değer bulunmaktadır. Bu değerler; özgürlük, duyarlılık, dayanışma, barış, adalet, yardımseverlik, saygı, eşitlik ve sevgidir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programı 2005 sosyal bilgiler öğretim programıyla kıyaslandığında değer boyutu bağlamında önemli bir farklılık tespit edilmemiştir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 20 değer yer alırken 2018 programında 18 değer yer almaktadır. 2005 programında çokkültürlü eğitimle ilişkili 10 değer yer almıştır. Bu değerler; adil olma, barış, özgürlük, dayanışma, duyarlılık, hoşgörü, saygı, sevgi, misafirperverlik ve yardımseverliktir. Elde edilen bulgu 2005 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin %50'sinin çokkültürlü eğitimle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda hem 2005 hem de 2018 programlarında çokkültürlü eğitim anlayışıyla ilişkilendirilecek değerlerin programda temsil edilme yüzdesinin eşit olduğu söylenebilir. Oysaki Türkiye'de demografik yapının son yıllarda gösterdiği önemli değişiklik dikkate alınarak, 2018 programının değer boyutuna bu durum yansıtılabirdi.

Sonuç olarak; 2018 sosyal bilgiler öğretim programının amaç, öğrenme alanı, kazanım, değer ve beceri boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yansımalarının olduğu söylenebilir. İlgili programın 1962, 1968, 1988, 1993 ve 1998 programlarına kıyasla çokkültürlü eğitimin ilkelerine daha uygun olduğu görülmektedir. Fakat amaç, kazanım ve beceri boyutunda çokkültürlü eğitim anlayışının yer alma durumunun 2005 programın gerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Oysaki gerek 2005 programı gerek 2018 programı yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda şekillendirilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım, çokkültürlü eğitim anlayışında olduğu gibi her öğrencinin bireysel farklılıklara sahip olduğunu, bunun öğrenci için dezavantaja sebep olmamasını ve programında bu anlayış doğrultusunda düzenlenmesini savunmaktadır. Bu yaklaşımı benimseyen 2018 sosyal bilgiler öğretim programının yine bu yaklaşımı benimseyen 2005 programına kıyasla çokkültürlü eğitim anlayışını yansıtacak içeriğine daha az yer vermesi, programın revize amaçlarından olan "Bireysel farklılıkların programa yansıtılması" amacının göz ardı edildiği yönünde yorumlanabilir. Hâlbuki sosyal bilgiler öğretim programı hem tarihsel temelleri hem de misyonu itibarıyla bireylere küçük yaşlardan itibaren çokkültürlü eğitim anlayışının kavratılabileceği bir programdır. Elde edilen bulgular programın çokkültürlü eğitim anlayışını yansıtabilecek yapısının etkin olarak kullanılmadığı yönündedir.

Çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneri de bulunabilir; sosyal bilgiler öğretim programında çokkültürlü eğitim anlayışını yansıtan içeriğe daha fazla yer verilebilir, bu durumun farklı kültürleri bünyesinde barındıran Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin huzur ve refahı için önem taşıdığı düşünülmektedir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Çalışma Doküman incelemesi olduğundan etik kurul onayına gerek bulunmamıştır.

Kaynaklar

- Akbıyık, Y. (2012). *Osmanlıdan Türkiye'ye tarih toplum siyaset*, (Birinci Basım), Ankara: Semih Ofset.
- Akhan, O. ve Yalçın, A. (2016). Sosyal bilgiler öğretim programlarında çokkültürlü eğitimin yeri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 23-46.
- Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2010). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34(152). 1300-1337.
- Cherng, H. Y. S. ve Davis, L. A. (2019). Multicultural matters: An investigation of key assumptions of multicultural education reform in teacher education. *Journal of Teacher Education*, 70(3), 219-236.
- Cohen, L. ve Manion, L. (1994). *Research methods in education*. (4th ed.) London: Routledge..
- Delpit, L. D. (1992). Education in a multicultural society: Our future's greatest challenge. *The Journal of Negro Education*, 61(3), 237-249.
- Demir, S. (2012). Çokkültürlü eğitimin erciyes üniversitesi öğretim elemanları için önem derecesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(4), 1454-1475.
- Engelsiz Yaşama Derneği (2020). Türkiye ve dünyada engelliler. Erişim adresi: <https://eyder.com/ana-sayfa/turkiye-ve-dunyada-engelliler/>.
- Ferguson, L. (2008). *Çokkültürlülüğe giriş*. Y. Laouris (Yay. haz.). Future Worlds Center, Nicosia, Cyprus.
- Gay, G. (2004). The importance of multicultural education. *Educational Leadership*, 61(4), 31-35.
- Gezi, K. (1981). Issues in multicultural education. *Educational Research Quarterly*, 6(3), 5-14.
- Gürel, D. (2013). *İlköğretim öğretmenlerinin çokkültürlü eğitim tutumları ile çokkültürlü kişilik özelliklerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Keskin, Y. ve Yaman, E. (2014). İlköğretim sosyal bilgiler programı ve ders kitaplarında yeni bir paradigma: çokkültürlü eğitim. *Turkish Studies*, 9(2), 933-960.
- Koçoğlu, E. ve Aydın, M. (2017). Alan uzmanlarına göre 2017 sosyal bilgiler programının 2005 programı çerçevesinde analizi. *International Journal of Social Science Research*, 6(1), 61-74.
- Konda. (2011). Toplumsal yapı araştırması, biz kimiz? Erişim adresi: http://www.konda.com.tr/tr/raporlar/2011_06_KONDA_Kurt_Meselesinde_Algi_ve_Beklentiler.pdf.
- Köse, M., ve Demir E. (2014). Öğretmenlerin rol modelliği hakkında öğrenci görüşleri. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 4(1), 08-18.
- Kurtdaş, M. Ç. (2018). Küresel terör çağında ulus devletin artan önemi. *Tesam Akademi Dergisi*, 5(2), 151-181.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (2018), Sosyal bilgiler öğretim programı. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx>.
- Nieto, S. (1996). *Affirming diversity: The sociopolitical context of multicultural education*. New York, NY: Longman Press
- Parekh, B. (1986). The concept of multicultural education. *Multicultural education: The interminable debate*, 19-31.
- Parekh, B. (1999). Political theory and the multicultural society. *Radical Philosophy*, (95), 27-32.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü yeniden düşünmek*, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Parihala, Y., Samson, R. A. ve Lestari, D. T. (2019). The education of "orang basudara": the development of multicultural education in the higher education of maluku Indonesian Christian university and its contribution to maintain peace in Maluku. *International Conference on Religion and Public Civilization (ICRPC 2018)*. Atlantis Press.
- Sandwell, R. W. (2006). *To the past: History education, public memory, & citizenship in Canada*. Toronto: University of Toronto Press.

- Türkiye İstatistik Kurumu, (2020). *Nüfus ve demografi*. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ö. (2011). *Kapsayıcı, önyargısız eğitim için liderler, öğretmen ve gençlik çalışanları için barış eğitimi rehberi*. Ankara: Kayad Yayınları.
- Zong, G., Garcia, J. ve Wilson, A. (2002) Multicultural education in social studies, *Social Education* 66(7), 447-448.

Extended Abstract

Introduction

Political, social, cultural and economic population movements have occurred between the world's States in different time periods. These movements caused migrations between countries and created a multinational structure in the countries receiving migration. The multinational structure brought with it the multicultural structure. Parekh (1999) refers to multicultural society as having at least two cultural communities in the structure of a state. However, two approaches are being adopted in multicultural communities. These approaches are the assimilation approach and the multiculturalism approach. The assimilation approach does not find it right to lead the lives of different cultural communities within a state and perceives it as a threat to the state. This approach advocates the adoption of the culture of the state in which ethnic elements live and the melting of other cultures in this dominant crucible of culture. However, the multiculturalism approach recognizes the existence of different cultures as a wealth and argues that they should be kept alive. This approach is gained through multicultural education. Multicultural education is an educational model that aims to increase the academic success of students from different ethnic backgrounds and to prepare all young people for democratic citizenship in a pluralistic society. The aim of this research is to determine the place of multicultural education understanding in the 2018 social studies curriculum.

Method

Document review was used in the collection of research data. Document review is the collection of data by analyzing written documents for the relevant subject. In this direction, the 2018 social studies curriculum was examined in the context of multicultural education.

Findings

The findings from the study show that 6 of the 18 goals of the new social studies curriculum relate to multicultural education. When the 4th grade social studies learning areas are examined, it is seen that the individual and community learning area consists of 5 gains and there are 2 gains for multicultural education. There are a total of 4 gains in the field of 4th Grade culture and heritage learning. One of these gains relates to multicultural education. There are 4 gains in the field of learning 4th grade global connections. Four of these gains are related to multicultural education. There are 4 gains in the field of 5th grade individual and community learning there is no gain related to multicultural education. There are 5 gains in the field of 5th Grade culture and heritage learning and 5 gains related to multicultural education. The 5th grade global connections learning area consists of 4 gains and there is 1 gain related to multicultural education. There are 5 gains in the field of 6th grade individual and community learning, 3 of which are related to multicultural education. There are 5 gains in the field of culture and heritage learning and it is seen that there are no gains related to multicultural education. The number of gains in the field of 6th grade global connections learning is 4. Within these gains, 2 gains are devoted to multicultural education. The 7th grade includes 4 gains in the field of individual and community learning. When the gains were examined, it was determined that 1 gain was related to multicultural education. There are 5 gains in the field of 7th grade culture and heritage learning. Current gains include 1 gain for multicultural education. In the field of global connections learning, there are 4 gains. These gains

include 2 gains related to multicultural education. When examining the skills in the revamped social information curriculum, it appears that there are 27 skills involved. These skills include 4 skills to be associated with multicultural education. The relevant program has 18 values. When these values were examined, 9 were found to be related to multicultural education.

Discussion and Conclusion

The concepts of multiculturalism and multicultural education are among the main concepts of the globalizing world. These concepts are of greater importance for states with nations with different ethnic origins. While reflecting the content of these concepts, the education process comes to the fore. In the context of this process, social studies curriculum is one of the education programs in which multicultural education understanding can be reflected. It is important to include these concepts in the dimensions of purpose, gain, value and skill of the program. In this study, the reflection of the multicultural education understanding in the social studies curriculum, which was published in 2017 and revised in 2018, was examined. The findings show that the 2018 program is more suitable for multicultural education principles than the 1962, 1968, 1988, 1993 and 1998 programs. However, when the 2018 program is compared with the 2005 program, it can be said that the 2005 program is more suitable for the principles of the multicultural education approach. However, both programs have been prepared in line with the constructivist approach. Constructivist approach, as in the understanding of multicultural education, advocates that each student has individual differences, that this does not create a disadvantage for the student, and that this situation should be taken into account while preparing programs. The fact that the 2018 social studies curriculum, which adopted this approach, contains less content reflecting multicultural education understanding compared to the 2005 program that adopted this approach, shows that the revised goal of the program "reflecting individual publications to the program" is not taken into account. However, social studies curriculum is a program where individuals can gain a multicultural education understanding from an early age in terms of both its historical foundations and mission. The findings show that the structure of the program that can reflect the multicultural education understanding is not used effectively.